

TALABALARNING MILLIY QADRIYATLARNI O‘RGANISHDA

AXSIKENT MEROSINING O‘RNI

Xolmatova Dilafruz Narzullayevna

Namangan davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy gumanitar fanlarni o‘qitish

metodikasi(tarix) yo‘nalishi 2- kurs magistranti

+998939472404

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21054865>

Annotatsiya: *Mazkur maqolada talabalarning milliy qadriyatlarni o‘rganish jarayonida Axsikent arxeologik merosining o‘rni ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda Axsikentning qadimgi Farg‘ona davlatchiligi, shaharsozlik madaniyati, hunarmandchilik an‘analari, Buyuk ipak yo‘li, mahalliy tarixiy xotira va Boburiylar davri bilan bog‘liq jihatlari milliy o‘zlikni anglash, tarixiy tafakkur, vatanparvarlik va madaniy merosga mas‘uliyatli munosabatni shakllantirishdagi manbaviy ahamiyati yoritiladi. Maqolada yodgorlikdan oliy ta‘limda o‘lkashunoslik, muzey pedagogikasi, fanlararo amaliyot, loyiha ishlari va raqamli ta‘lim resurslari orqali foydalanish imkoniyatlari asoslanadi. Natijalar Axsikent merosi talabalar uchun faqat qadimiy shahar haqidagi ma‘lumot emas, balki milliy qadriyatlarni dalil, makon va amaliy tajriba orqali anglashga xizmat qiladigan tarbiyaviy-ta‘limiy platforma ekanini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *Axsikent, milliy qadriyatlar, talaba, tarixiy xotira, madaniy meros, o‘lkashunoslik, muzey pedagogikasi, qadimgi Farg‘ona, shaharsozlik, vatanparvarlik, fanlararo ta‘lim, raqamli meros.*

Аннотация: *В данной статье анализируется роль археологического наследия Ахсикента в процессе изучения студентами национальных*

ценностей с научно-педагогической точки зрения. В исследовании раскрывается значение Ахсикента как источника для понимания древней государственности Ферганы, городской культуры, ремесленных традиций, Великого шёлкового пути, локальной исторической памяти и наследия эпохи Бабуридов. Особое внимание уделяется формированию у студентов исторического мышления, патриотизма, национальной идентичности и ответственного отношения к культурному наследию. В статье обосновываются возможности использования памятника в высшем образовании через краеведение, музейную педагогику, междисциплинарную практику, проектную деятельность и цифровые образовательные ресурсы. Результаты показывают, что наследие Ахсикента является не только исторической информацией о древнем городе, но и воспитательно-образовательной платформой для осмысления национальных ценностей через факты, пространство и практический опыт.

Ключевые слова: Ахсикент, национальные ценности, студент, историческая память, культурное наследие, краеведение, музейная педагогика, древняя Фергана, градостроительство, патриотизм, междисциплинарное обучение, цифровое наследие.

Annotation: This article analyzes the role of the Axsikent archaeological heritage in the process of students' study of national values from a scientific and pedagogical perspective. The study reveals Axsikent as an important source for understanding ancient Fergana statehood, urban culture, craft traditions, the Great Silk Road, local historical memory, and the heritage associated with the Baburid era. Special attention is paid to the formation of historical thinking, patriotism, national identity, and responsible attitudes toward cultural heritage among students. The article substantiates the use of the monument in higher education through local history studies, museum pedagogy, interdisciplinary practice, project-based learning, and digital educational resources. The results

show that Axsikent heritage is not only historical information about an ancient city, but also an educational platform for understanding national values through evidence, space, and practical experience.

Keywords: *Axsikent, national values, student, historical memory, cultural heritage, local history studies, museum pedagogy, ancient Fergana, urban culture, patriotism, interdisciplinary education, digital heritage.*

Milliy qadriyatlar har bir xalqning tarixiy xotirasi, ma’naviy qiyofasi va kelajak haqidagi tasavvurini belgilaydigan asosiy mezondir. Ular faqat bayram, urf-odat yoki shiorlar majmui emas, balki jamiyatning asrlar davomida shakllangan hayot tajribasi, mehnat madaniyati, ilmga munosabati, Vatanga sadoqati va ajdodlar merosiga hurmatida namoyon bo‘ladi. Talaba shaxsida bu qadriyatlar kuchli va barqaror bo‘lishi uchun ular mavhum tushuncha sifatida emas, tarixiy dalil, real makon va amaliy faoliyat orqali anglatilishi zarur. Axsikent merosi aynan shunday imkoniyatga ega bo‘lgan noyob tarixiy-pedagogik manbadir.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlar turli axborot oqimlari, madaniy ta’sirlar va qadriyatlar raqobati ichida shakllanmoqda. Bunday vaziyatda milliy qadriyatlarni o‘rgatish faqat nasihat shaklida olib borilsa, uning ta’siri cheklangan bo‘lib qoladi. Talaba milliy merosning hayotiy asosini ko‘rganda, tarixiy jarayonlarni o‘z hududi, o‘z ajdodlari va o‘z madaniy muhitiga bog‘lab tushunganda qadriyat uning shaxsiy e’tiqodiga aylanadi. Axsikentning To‘raqo‘rg‘on hududida, Sirdaryo bo‘yida joylashgan qadimiy shahar sifatidagi merosi talabalarga milliy tarixni uzoq o‘tmishdan boshlab makoniy tasavvur bilan anglash imkonini beradi.

Axsikent tarixiy manbalarda qadimgi Farg‘ona davlatchiligi, Buyuk ipak yo‘li, shaharsozlik, hunarmandchilik va Boburiylar xotirasi bilan bog‘langan yirik madaniy markaz sifatida e’tirof etiladi. Rasmiy ma’lumotlarda uning eramizdan avvalgi III asrlarda shakllangani, qadimgi Farg‘ona davlatining poytaxtlaridan biri bo‘lgani, shahar Ark, ichki va tashqi shahar qismlaridan iborat bo‘lgani, bu yerda

shishasozlik, kulolchilik, temirchilik va boshqa hunarmandchilik turlari rivojlangani qayd etiladi. Demak, Axsikent faqat arxeologik xaroba emas, balki milliy davlatchilik, mehnat, ijodkorlik, savdo madaniyati va ijtimoiy hayot tajribasini mujassamlashtirgan tarixiy makondir.

Talabalarning milliy qadriyatlarni o‘rganishida Axsikent merosining o‘rni, avvalo, tarixiy xotirani uyg‘otishida ko‘rinadi. Tarixiy xotira insonni o‘z ildizlari bilan bog‘laydi, xalqning o‘tmishdagi yutuq va sinovlarini anglashga yordam beradi. Axsikent xarobalari talaba uchun darslikdagi quruq satr emas, balki ajdodlar yashagan, mehnat qilgan, shahar qurgan, mudofaa tizimi yaratgan, savdo qilgan va ilmiy-amaliy tajriba to‘plagan joy sifatida gavdalanadi. Shu nuqtai nazardan Axsikent milliy qadriyatlarni dalil bilan tushuntiradigan “ochiq tarix darsligi” vazifasini bajaradi.

Ushbu maqolaning maqsadi talabalarning milliy qadriyatlarni o‘rganishida Axsikent merosining ta’limiy, tarbiyaviy va metodik imkoniyatlarini aniqlash, yodgorlikdan oliy ta’lim jarayonida samarali foydalanish yo‘llarini asoslash hamda uni talabalar ma’naviy-ma’rifiy faoliyatiga integratsiya qilish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot obyekti – Axsikent merosi va uning talabalar tarbiyasidagi ijtimoiy-madaniy funksiyasi; predmeti esa ushbu meros orqali milliy qadriyatlarni o‘rganish, anglash va amaliy faoliyatga tatbiq etish jarayonidir.

Milliy qadriyatlarning mazmuni keng: Vatanga muhabbat, tarixiy xotiraga sadoqat, ajdodlar merosiga hurmat, mehnatsevarlik, bunyodkorlik, bilimga intilish, oila va jamoaga mas’uliyat, bag‘rikenglik, halollik, ma’naviy poklik hamda madaniy merosni asrash kabi tushunchalar ular tarkibiga kiradi. Axsikent merosi bu qadriyatlarning har birini tarixiy misollar orqali tushuntirishga imkon beradi. Shahar xarobalaridan topilgan mudofaa devorlari davlatchilik va Vatan himoyasi qadriyatini, hunarmandchilik izlari mehnat va kasb mahoratini, suv inshootlari aql-zakovat va muhandislik tafakkurini, savdo yo‘llari esa ochiqlik va madaniyatlararo muloqotni namoyon etadi.

Axsikentning birinchi muhim tarbiyaviy qatlami – davlatchilik qadriyatidir. Qadimgi shahar poytaxt vazifasini bajargan yoki yirik siyosiy-iqtisodiy markaz bo‘lgan makon sifatida talabalarda davlat, boshqaruv, tartib, mudofaa va ijtimoiy mas’uliyat haqidagi tasavvurni kengaytiradi. Ark, shahar devorlari, ichki va tashqi shahar tuzilishi oddiy me’moriy unsur emas, balki jamiyatning tashkilotchilik salohiyati, xavfsizlikni ta’minlash tajribasi va siyosiy madaniyatini ko‘rsatuvchi tarixiy manbalardir. Talaba bunday dalillarni tahlil qilganda “davlat” tushunchasini mavhum siyosiy atama emas, xalq hayotini tartibga soluvchi tarixiy institut sifatida anglaydi.

Ikkinchi qatlam – shaharsozlik va ijtimoiy hayot qadriyatidir. Axsikentda qal’a, shahriston, rabod, hunarmandlar mahallasi, hammom, masjid, bozor va irrigatsiya tarmoqlari kabi obyektlarning mavjudligi shahar madaniyati yuqori darajada bo‘lganini ko‘rsatadi. Talabalar bu orqali ajdodlarimizning hayoti faqat qishloq xo‘jaligi bilan cheklanmaganini, balki murakkab shahar muhitida boshqaruv, savdo, xizmat, sanitariya, jamoaviy hayot va diniy-ma’rifiy munosabatlar rivojlanganini tushunadilar. Bu esa milliy qadriyatlar zahirida tartib, madaniyat, hamjihatlik va ijtimoiy mas’uliyat yotganini anglatadi.

Uchinchi qatlam – mehnat va hunar qadriyatidir. Axsikentda kulolchilik, shishasozlik, temirchilik, po‘lat ishlab chiqarish, qurilish va boshqa hunarlar rivojlangani haqidagi ma’lumotlar talabalarga ajdodlarimiz ijodkor, izlanishga moyil va texnologik tajribaga ega bo‘lganini ko‘rsatadi. Hunarmand mahsuloti faqat buyum emas, balki bilim, sabr, mahorat va estetik did natijasidir. Shu sababli Axsikent merosini o‘rganish talabada har qanday kasbga hurmat, halol mehnatga e’tibor va mahalliy hunarmandchilik an’analariga qiziqishni kuchaytiradi.

To‘rtinchi qatlam – ilm va tajriba qadriyatidir. Yer osti suv inshootlari, mudofaa tizimi, qurilish usullari va savdo yo‘llariga moslashgan shahar tuzilishi qadimgi jamiyatning muhandislik tafakkuri va amaliy bilimlari yuqori bo‘lganidan dalolat beradi. Talaba Axsikent misolida tarixni faqat sanalar ketma-ketligi sifatida emas,

balki muammolarni hal qilish, tabiat bilan hisoblashish, suvdan oqilona foydalanish va shahar xavfsizligini ta'minlash tajribasi sifatida o'rganadi. Bu yondashuv milliy qadriyatlar bilan ilmiy tafakkur o'rtasidagi bog'liqlikni kuchaytiradi.

Beshinchi qatlam – Buyuk ipak yo'li bilan bog'liq madaniyatlararo muloqot qadriyatidir. Axsikent savdo yo'llari tizimida muhim o'rin tutgani sababli turli hududlar, tillar, kasblar va madaniyatlar o'zaro uchrashgan makon bo'lgan. Talaba buni o'rganar ekan, milliy qadriyatlar yakkalanish emas, balki o'zlikni saqlagan holda dunyo bilan muloqot qilish, foydali tajribani qabul qilish va o'z mahsulotini tashqi olamga tanitish madaniyati ekanini anglaydi. Bu xulosa bugungi zamonaviy ta'lim uchun ham nihoyatda muhimdir.

Axsikent merosining yana bir muhim tomoni Boburiylar xotirasi bilan bog'liqligidir. Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va “Boburnoma”dagi Farg'ona tasvirlari talabalarga tarix, adabiyot, geografiya va siyosiy tafakkurni birgalikda o'rganish imkonini beradi. Axsikentni Bobur davri bilan bog'lab o'rganish talabalarda shaxs va tarix, hukmdor va makon, adabiy manba va arxeologik dalil o'rtasidagi aloqani ko'rishga yordam beradi. Bu esa milliy qadriyatlarning faqat moddiy yodgorliklarda emas, yozma manbalar va badiiy tafakkurda ham yashashini ko'rsatadi.

Oliy ta'lim jarayonida Axsikent merosidan foydalanishning eng samarali yo'li uni o'lkashunoslik va manbashunoslik bilan bog'lashdir. Ko'pincha talabalar milliy tarixni yirik markazlar – Samarqand, Buxoro, Xiva yoki Toshkent misolida o'rganishga odatlanib qoladi. Farg'ona vodiysidagi Axsikent esa milliy tarixning hududiy rang-barangligini ochib beradi. Bu orqali talaba o'z tug'ilgan yoki o'qiyotgan hududi ham umummilliy tarixning muhim bo'lagi ekanini his qiladi. Mahalliy tarixga hurmat umumxalq merosiga hurmatning boshlang'ich poydevoridir.

Axsikent merosini talabalarga o‘rgatishda ma’ruza yetarli emas. Darslikdagi matn, xarita va fotosuratlar zarur, ammo ular yodgorlikning tarbiyaviy ta’sirini to‘liq bera olmaydi. Talaba ko‘hna shahar hududida turganida, Sirdaryo bilan shahar o‘rtasidagi tabiiy bog‘liqlikni ko‘rganida, devor qoldig‘i yoki qazilma hududining real hajmini tasavvur qilganida tarixiy tafakkur yanada faol ishlaydi. Shuning uchun Axsikent “dala darsi”, “tarixiy amaliyot” va “muzey pedagogikasi” metodlari bilan bog‘lanishi lozim.

Dala darsining birinchi bosqichi tayyorgarlikdan iborat bo‘lishi kerak. Talabalar Axsikentning joylashuvi, tarixiy davrlari, asosiy topilmalari, yozma manbalardagi nomlanishi, shahar qismlari va asosiy tushunchalar bilan oldindan tanishadi. Guruhlarga “davlatchilik”, “hunarmandchilik”, “suv inshootlari”, “savdo yo‘llari”, “Bobur xotirasi”, “merosni muhofaza qilish” kabi mavzular taqsimlanadi. Bu bosqich talabaning obyektga oddiy sayyoh emas, savol bilan kelgan tadqiqotchi sifatida kirishini ta’minlaydi.

Ikkinchi bosqich obyekt ustida bevosita kuzatuv va tahlil qilishdir. Talabalar belgilangan nuqtalarda xarita bilan ishlaydi, obyektning vazifasini aniqlaydi, fotosurat va qisqa izohlar tayyorlaydi, gid yoki o‘qituvchi bergan ma’lumotlarni manbalar bilan solishtiradi. Masalan, “Shahar nega Sirdaryo bo‘yida joylashgan?”, “Mudofaa tizimida tabiiy muhit qanday rol o‘ynagan?”, “Hunarmandchilik mahallasi shahar iqtisodini qanday ta’minlagan?”, “Suv inshootlari qanday qadriyatni ko‘rsatadi?” kabi savollar talabani tahlilga undaydi.

Uchinchi bosqich yakuniy tahlil va taqdimotdir. Talabalar Axsikentdan olgan kuzatuvlarini auditoriyada muhokama qiladi, xarita, jadval, fotoalbom, mini-maqola, taqdimot yoki videoloyiha shaklida himoya qiladi. Bunday yondashuv milliy qadriyatlarni yodlash emas, tushunish, izohlash va boshqalarga yetkazish ko‘nikmasini shakllantiradi. Natijada talaba tarixiy merosni iste’mol qiluvchi emas, uni anglovchi, qadrllovchi va targ‘ib qiluvchi faol subyektga aylanadi.

Fanlararo yondashuv Axsikent merosining oliy ta’limdagi imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Tarix yo‘nalishi talabalari yodgorlikni manba va davrlashtirish nuqtai nazaridan, arxeologiya talabalari madaniy qatlam va topilmalar nuqtai nazaridan, geografiya talabalari tabiiy muhit va joylashuv nuqtai nazaridan, filologiya talabalari “Boburnoma” va tarixiy matnlar nuqtai nazaridan, turizm yo‘nalishi talabalari marshrut va xizmat ko‘rsatish nuqtai nazaridan, pedagogika talabalari esa tarbiyaviy-metodik resurs sifatida o‘rganishi mumkin. Shunda bitta yodgorlik bir nechta fan uchun umumiy ilmiy maydonga aylanadi.

Axsikent merosi talabalar ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish uchun ham qulay manbadir. Kurs ishi, ilmiy maqola, loyiha yoki konferensiya ma’ruzalarida “Axsikent va Farg‘ona davlatchiligi”, “Axsikent hunarmandchiligi va mehnat qadriyati”, “Axsikent merosini talabalar tarbiyasida qo‘llash”, “Axsikent bo‘yicha raqamli ekskursiya modeli”, “Boburnomada Axsikent xotirasi” kabi mavzular ishlab chiqilishi mumkin. Bunday tadqiqotlar talabalarni tayyor ma’lumotni ko‘chirishdan mustaqil izlanish, manba tanlash va xulosa chiqarish madaniyatiga olib keladi.

Milliy qadriyatlarni o‘rganishda Axsikentning kuchi shundaki, u hissiy tarbiya bilan ilmiy tafakkurni birlashtira oladi. Talaba qadimiy shahar hududida ajdodlar bunyodkorligini his qiladi, ammo bu his ilmiy dalil bilan mustahkamlanishi kerak. Agar Axsikent faqat “buyuk tarix” degan umumiy ibora bilan targ‘ib qilinsa, ta’sir yuzaki bo‘lib qoladi. Agar yodgorlik faqat arxeologik terminlar bilan tushuntirilsa, u keng talaba auditoriyasi uchun quruq ilmiy ma’lumotga aylanadi. Demak, eng to‘g‘ri yo‘l tarixiy fakt, tarbiyaviy ma’no va zamonaviy metodikani uyg‘unlashtirishdir.

Talabalarda milliy o‘zlikni shakllantirishda dalilga asoslangan yondashuv alohida ahamiyatga ega. Har bir tarixiy yodgorlik singari Axsikent ham ilmiy ehtiyotkorlik bilan o‘rganilishi lozim. Topilma, yozma manba, xalq og‘zaki xotirasi va zamonaviy rekonstruksiya bir-biridan farqlanishi kerak. Talaba “aniq dalil”, “ilmiy

taxmin” va “targ‘ibot uchun obraz” orasidagi farqni bilsa, uning tarixga munosabati sog‘lom bo‘ladi. Bu esa milliy qadriyatlarga hurmatni afsona yoki bo‘rttirishga emas, haqiqat va ilmga tayantiradi.

Axsikent merosi orqali talabalarda madaniy merosni muhofaza qilish qadriyati ham shakllanadi. Arxeologik yodgorlik oddiy sayr maydoni emas, balki har bir qatlami o‘tmishdan xabar beruvchi nozik tarixiy manbadir. Tashrif davomida belgilangan yo‘laklardan yurish, qazilma hududiga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo‘lish, chiqindi tashlamaslik, ruxsatsiz buyum olish yoki shikast yetkazmaslik kabi oddiy qoidalar aslida yuksak fuqarolik madaniyatining ko‘rinishidir. Talaba merosni asrashni o‘rgansa, milliy qadriyatni faqat so‘z bilan emas, amaliy xatti-harakati bilan himoya qiladi.

Axsikentni talabalarga yaqinlashtirishda raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish ham muhim. Bugungi talaba ko‘p hollarda ma’lumotni telefon, video, interaktiv xarita va ijtimoiy tarmoqlar orqali qabul qiladi. Shu sababli Axsikent bo‘yicha QR-kodli obyekt pasportlari, qisqa audiogidlar, virtual sayohat, 3D rekonstruksiya, raqamli xarita, infografika va talabalar tayyorlagan videoloyihalar ishlab chiqilishi mumkin. Raqamli format tarixiy mazmunni yengillashtirib yubormasligi, aksincha, uni aniq, qiziqarli va ishonchli shaklda yetkazishi kerak.

Talabalar ishtirokidagi “Axsikent yosh tadqiqotchilari” yoki “Yosh meros targ‘ibotchisi” to‘garaklari ham katta samara beradi. Bunday to‘garaklarda talabalar yodgorlik bo‘yicha kichik tadqiqotlar olib boradi, ekskursiya matni tuzadi, maktab o‘quvchilari uchun sodda izohlar tayyorlaydi, mahalliy aholi xotiralari bilan ishlaydi, foto va video materiallar yaratadi. Bu faoliyat talabalarda liderlik, nutq madaniyati, mas’uliyat, jamoada ishlash va tarixiy merosni ommalashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Axsikent merosi tarbiyaviy ishlar tizimida ham samarali qo‘llanishi mumkin. Universitetlarda “Milliy qadriyatlar haftaligi”, “Axsikent darslari”, “Bobur va Farg‘ona xotirasi”, “Ajdodlar merosi – talabalar nigohida” kabi ma’naviy-ma’rifiy

tadbirlar tashkil etilsa, ular oddiy bayramona yig‘ilish emas, ilmiy asoslangan ta’limiy jarayonga aylanadi. Tadbirda ma’ruza, ko‘rgazma, interaktiv savol-javob, talaba taqdimoti, xarita bilan ishlash va tarixiy manba tahlili birlashsa, milliy qadriyatlarning ta’siri kuchayadi.

Shu bilan birga, Axsikent merosini talabalarga o‘rgatishda bir qator muammolar mavjud. Birinchi muammo – ekskursiyalarning ba’zan rasmiy va passiv shaklda o‘tishidir. Talabalar faqat gidni tinglab qaytsa, ularning faolligi past bo‘ladi. Ikkinchi muammo – metodik materiallarning yetarli emasligi; har bir yo‘nalish uchun savollar, kuzatuv varaqalari, xaritalar va topshiriqlar ishlab chiqilishi zarur. Uchinchi muammo – yodgorlikni faqat turistik obyekt sifatida talqin qilish xavfi; bunday yondashuv tarbiyaviy mazmunni cheklashi mumkin.

To‘rtinchi muammo – merosni muhofaza qilish bilan ommalashtirish o‘rtasidagi muvozanatdir. Talabalar va sayyohlar oqimi ortgani sari yodgorlikka antropogen bosim kuchayishi mumkin. Shuning uchun Axsikentda ta’limiy tashriflar aniq marshrut, belgilangan zonalar, gid nazorati, axborot belgilar va muhofaza qoidalari asosida tashkil etilishi lozim. Talabaga yodgorlikni sevish bilan birga uni asrash madaniyatini ham o‘rgatish zarur. “Avval muhofaza, keyin ommalashtirish” tamoyili bu jarayonda asosiy qoida bo‘lishi kerak.

Beshinchi muammo – ayrim talabalarda mahalliy merosga nisbatan befarqlik yoki uni “kichik tarix” deb baholash holatidir. Bunday qarashni o‘zgartirish uchun Axsikentni faqat Namangan yoki Farg‘ona vodiysi yodgorligi sifatida emas, balki umumiy O‘zbekiston tarixining muhim bo‘g‘ini sifatida tushuntirish kerak. Qadimgi Farg‘ona davlatchiligi, Buyuk ipak yo‘li, Boburiylar xotirasi, hunarmandchilik va shaharsozlik kabi qatlamlar Axsikentni milliy tarixning katta xaritasiga olib chiqadi.

Axsikent merosidan samarali foydalanish uchun oliy ta’lim muassasalarida maxsus metodik paket yaratish maqsadga muvofiq. Unda qisqa tarixiy ma’lumot, xarita, asosiy tushunchalar lug‘ati, obyektlar ro‘yxati, savol va topshiriqlar, talaba kuzatuv

varaqa, baholash mezonlari, raqamli manbalar ro‘yxati va yakuniy loyiha mavzulari bo‘lishi kerak. Bunday paket o‘qituvchi uchun ham, talaba uchun ham jarayonni tizimli qiladi va Axsikentga tashrifni oddiy sayohatdan ilmiy-amaliy mashg‘ulotga aylantiradi.

Baholash jarayonida ham milliy qadriyatlarni yodlab aytish emas, ularni tushunish darajasi mezon bo‘lishi kerak. Talaba “Axsikent nimasi bilan qimmatli?” degan savolga faqat “qadimiy shahar” deb javob bermasdan, uning davlatchilik, mehnat, shaharsozlik, muloqot, ilmiy tafakkur va merosni asrash bilan bog‘liq tomonlarini izohlashi lozim. Shuning uchun yakuniy topshiriq sifatida portfolio, esse, xaritali taqdimot, mini-tadqiqot, gid matni yoki raqamli ekskursiya ishlanmasi berilishi mumkin. Bunday baholash talabaning bilimini ham, qadriy munosabatini ham ko‘rsatadi.

Axsikent merosi talabalarda sog‘lom vatanparvarlikni shakllantirishga xizmat qiladi. Sog‘lom vatanparvarlik o‘z tarixidan faxrlanish bilan birga, uni bilish, tanqidiy tahlil qilish, asrash va kelajak avlodlarga yetkazish mas‘uliyatini ham o‘z ichiga oladi. Axsikentni o‘rgangan talaba ajdodlarimiz shahar qurganini, ishlab chiqarganini, savdo qilganini, suv va mudofaa tizimlarini yaratganini anglab, milliy tarixni passiv xotira emas, bunyodkorlik tajribasi sifatida qabul qiladi. Bu esa yosh avlodni faollikka, izlanishga va jamiyat uchun foydali bo‘lishga undaydi.

Maqola natijalari shuni ko‘rsatadiki, Axsikent merosi talabalarining milliy qadriyatlarni o‘rganishida uch darajada muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchisi – bilish darajasi: talaba qadimgi Farg‘ona, shaharsozlik, hunarmandchilik va yozma manbalar haqida ilmiy tasavvur hosil qiladi. Ikkinchisi – qadriy munosabat darajasi: talaba ajdodlar merosiga hurmat, tarixiy xotira va vatanparvarlik tuyg‘usini mustahkamlaydi. Uchinchisi – amaliy faoliyat darajasi: talaba merosni asrash, targ‘ib qilish, tadqiq etish va raqamli formatda taqdim etishga o‘rganadi.

Amaliy jihatdan quyidagi takliflar ilgari suriladi: birinchidan, universitetlarda Axsikent bo‘yicha fanlararo dala darslari rejasini ishlab chiqish; ikkinchidan,

“Axsikent va milliy qadriyatlar” nomli metodik qo‘llanma yaratish; uchinchi, talabalar uchun QR-kodli raqamli xarita va audiogid loyihalarini yo‘lga qo‘yish; to‘rtinchi, “Yosh meros targ‘ibotchisi” to‘garaklarini tashkil etish; beshinchi, Axsikent merosini kurs ishlari, ilmiy maqolalar va loyiha faoliyati mavzulariga kiritish; oltinchi, har bir tashrifni muhofaza qoidalari, tarixiy manba tahlili va yakuniy refleksiya bilan bog‘lash.

Xulosa qilib aytganda, Axsikent merosi talabalarning milliy qadriyatlarni o‘rganishida beqiyos pedagogik va ma’naviy ahamiyatga ega. U qadimgi shahar xarobasi sifatida emas, balki davlatchilik, mehnat, ilm, hunar, muloqot, tarixiy xotira va merosni asrash qadriyatlarini mujassamlashtirgan tirik ta’limiy makon sifatida talqin qilinishi lozim. Axsikentni oliy ta’lim jarayoniga ilmiy asoslangan metodika, fanlararo yondashuv va raqamli resurslar orqali integratsiya qilish talabalarni o‘z tarixini chuqur biladigan, milliy merosga mas’uliyat bilan qaraydigan va uni zamonaviy jamiyatga yetkazishga qodir shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Annayev J.T. Jahon arxeologiyasi. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2020. – 116 b.
2. Ashirov A. Etnologiya. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Yangi nashr, 2014. – 544 b.
3. Bobur Z.M. Boburnoma. – Toshkent: Sharq, 2002.
4. Madrahimov Z. Tarixiy toponimika. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Navro‘z, 2017. – 128 b.
5. Mansurov U.U., To‘xtabayev A.Sh. O‘zbekistonning madaniyati va san’ati tarixi. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: O‘ZKITOB SAVDO NASHRIYOT MATBAA IJODIY UYI, 2021. – 184 b.
6. Ochildiye F.B. Tarixiy o‘lkashunoslik. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Donishmand ziyosi, 2020. – 200 b.

7. O‘zbekiston Respublikasining “Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2001-yil 30-avgust.
8. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr.
9. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2016-yil 14-sentabr.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti. Qadimiy Axsikent yodgorligi turizm manziliga aylantiriladi. – 2019-yil 28-fevral. – URL: president.uz (foydalanilgan sana: 13.06.2026).
11. O‘zbekiston Respublikasi Turizm portali. Qadimiy Axsikent shahri. – URL: uzbekistan.travel (foydalanilgan sana: 13.06.2026).
12. Axsikent ochiq osmon ostidagi muzey bo‘ladi // O‘zbekiston Respublikasining Hindistondagi elchixonasi axborot sahifasi. – URL: uzbekembassy.in (foydalanilgan sana: 13.06.2026).
13. UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. – Paris, 1972.
14. “Zamonaviy jahon tarixshunosligida Farg‘ona vodiysi tarixi va madaniyatining yangi tadqiqotlari hamda yondashuvlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy anjuman materiallari. – Namangan, 2024. – 493 b.